

Onder redactie van Prof. Dr. K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir. B. ter Brugge, Almelo; Dr. K. J. Cremer, Kampen; Dr. R. J. Dam, Kampen; Dr. A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr. D. van Dijk, Groningen; Drs. D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr. J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr. J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr. P. Jasperse, Leiden; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. J. v. d. Linden, Zeist; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs. Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr. G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr. R. Schippers, Wanswerd; Dr. J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs. H. Smilde, Groningen; Drs. H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr. N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr. C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr. J. Thijss, Zwolle; Dr. C. Veenhof, Haarlem; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr. F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr. K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner. VII. — Uit de Schrift: Bij de krachtbron. (Neh. 1:4b.) — Kerkelijk Leven: Terminologische moeilijkheden. — Even Parkeeren: Handicapped Scouts. — Pop. Wet. Schetsen: Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam. II. — Literatuur en Kunst: Helga Wilhelmina. — Uit de Historie: Calvin over zijn aanklager Caroli. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbelsche Zeevaart. I. — Zending en Evangelisatie: Calvin en de Zending. — Perschoor. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner.

VII.

(4. Slotheschouwingen. b.)

De hoofdfout van Brunners sociale ethiekschuilt in zijn theologie, dit dan in den engsten zin van het woord genomen, dus in zijn leer aangaande God.

Hij begint, met in God een tweeheid, ja een tegenstrijdigheid aan te nemen. God blijft zichzelf als Schepper en als Verlosser niet gelijk. De Schepper en de Verlosser staan in Hem vijandig tegenover elkander. Als Verlosser is Hij er heelemaal niet op uit, om de geschapen, maar zondige wereld tot herstelling te brengen. Hij wil eigenlijk als Verlosser niet, wat Hij als Schepper gewild heeft, en omgekeerd. Hij is een God van ja en neen tegelijk. En waar wij niet eens weten, wat wij aan God hebben, zal het ook nooit tot een ethiek kunnen komen, die ons normatief tracht te beschrijven, wat Zijn wil voor ons sociale leven inhoudt. Wie als Brunner God zelf ad absurdum of tot het ongerijmde voert, ondergraaft tegelijk den eenigen grondslag van alle zedelijkheid, en doet ten slotte het leven in wetteloosheid en ontbinding ondergaan.

Bij dit dualisme in God tusschen Schepper en Verlosser verstaan wij ook Brunners valsche tegenstelling tusschen moeten en ware gehoorzaamheid, en daarmee tusschen recht en liefde, alsof niet het recht en de eisch Gods den grondslag van alle liefde vormen, en alsof het niet mogelijk zou zijn, met ons gansche hart lief te hebben, ook al wordt dit van ons geëischt.

Doch Brunners God is ook al dualist, wanneer Hij nog maar enkel als Schepper optreedt. Hij wil de wereld, en Hij wil haar toch ook weer niet. Hij geeft aan alles en ieder zijn bestaan en leven, maar tegelijk schept Hij zulk een afstand tusschen Zichzelf en hen, dat Hij nooit recht met hen in relatie kan treden. De gescheidenheid der wereld van God heeft haar oorzaak niet in de zonde, maar in het feit, dat zij een afzonderlijk bestaan naast en tegenover Hem ontving.

En deze God schiep wel den mensch naar Zijn beeld. Maar naar Brunners opvatting heeft de ware beelddrager Gods nog nooit bestaan. Schepping en val worden vereenzelvigd. Het kwaad is met ons bestaan zelf gegeven. Wij zijn feitelijk gepredestineerd om verkeerd te doen. Al werden wij naar het beeld Gods geschapen, toch zijn wij allen zonder onderscheid van Adam af en met Adam inbegrepen, als zondaar in de wereld gekomen. Principieel doorgedacht beteekent dit, dat op Brunners standpunt ook God boos en verkeerd moet zijn.

Als het zoo staat, dan is het ook begrijpelijk, dat alle wetten en verordeningen, al zijn zij mede door Gods wereldregering en bewarende genade tot stand gekomen, ten slotte verkeerd en zondig zijn.

Nu liggen hier ongetwijfeld ernstige vraagstukken. Daar is de vraag, in hoeverre wij, in wat Brunner de ordeningen noemt, werkelijk met den wil Gods te doen hebben. Daar is verder de moef-

lijkheid, hoe een christen zich moet gedragen onder die ordeningen, waarin onmiskenbaar de werking der zonde valt op te merken. Maar bij deze ernstige kwesties maakt Brunner korte metten. Hij tracht niet positief tot een oplossing te komen, door te onderscheiden tusschen de ordeningen zelf en het zondige, dat zich in hen gemengd heeft, en door dan in den naam van God, als Verlosser en Schepper beide, tot den strijd tegen het verkeerde op te roepen. ¹⁾ Hij stempelt al de ordeningen kortweg tot in hun diepste wezen als boos en zondig. Zij moesten er eigenlijk heelemaal niet wezen. Maar terwijl hij ze radicaal verworpt, wil hij toch, dat de christen daarnaar handelen zal. Wat hij naar zijn roeping niet mag, moet hij nu maar krachtens zijn ambt volbrengen. Een dualisme, dat het geweten vermoordt en alle moraal vernietigt.

Ook wanneer God enkel als Verlosser handelt, wordt het niet beter. Want op het ééne moment van Zijn actueele openbaring, geeft Hij wel Zijn gebod aan den individueelen christen voor één ééne, concrete geval; maar dit gebod is een soort bovennatuurlijke macht, die vreemd aan ons bestaat blijft. Het slaat wel een oogenblik door ons leven heen, maar laat het verder, zooals het altijd geweest is. Door de vele openbaringen Gods krijgen wij nooit een blijvend en duurzaam Woord van Hem, dat door Zijn Geest vernieuwend en regenererend op het bestaande inwerkt, en dat ook ordeningen doet ontstaan, waarin Zijn wil min of meer tot uitdrukking komt. En evenmin ontstaat er een christen, dat wil zeggen een mensch, die doorloopt door den Geest de zalving van Christus deelachtig is; in wien de kracht des geloofs en de beginselen van het nieuwe leven gelegd zijn, en die nu dit ontvangen leven in den van God gewilden weg zoekt te sterken en tot ontplooiing te brengen. Ook in ons land is onder invloed van de dialectische theologie al verkondigd, dat, wanneer het in de canones van Dordt heet: „in den wil stort God nieuwe hoedanigheden uit“, de grens reeds overschreden en een verandering in wezen aangenomen wordt, die de heele ethiek op een verkeerd spoor brengt ²⁾

Nu kan niemand ten slotte enkel van ontkenning en tegenstrijdigheid leven. Ook Brunner niet. Vandaar, dat de Buchmanniaan in hem nog goedmaken wil, wat hij als dialectisch theoloog bedorven heeft.

Eerst heeft hij het voor ons volstrekt onmogelijk gemaakt, om den wil van God te kennen. Zelfs de geboden van den bijbel zijn ontoereikend. Wie daarbij leven wil, verstaat niet, dat zij hem nooit zeggen kunnen, wat hij heden, in deze concrete situatie, die volstrekt „éénmalig“ is, doen moet; en dat hij dus voor de concrete uitlegging er van in het tegenwoordig oogenblik heelemaal op de verlichting door den Heiligen Geest aangewezen is. ³⁾ Maar wanneer Brunner aldus alle wegen dichtgeworpen heeft, moet het Buchmanniaansche leven op de leiding van den Heiligen Geest uitkomst brengen. In den stillen tijd worden wij transparant voor God. Dan ontvangen wij Zijn gebod. Dan krijgen wij Zijn dagbevel. Zijn aanwijzingen voor heden. Dan wordt Zijn wil een levende en persoonlijke wil, en Zijn gebod een concreet gebod. ⁴⁾ Doch daar hierover reeds vroeger door mij in dit blad gehandeld is ⁵⁾, behoeft ik er thans niet meer van te zeggen.

Het is eveneens Buchmanniaansch — en daarom onjuist — om aan den naaste zoo'n groote plaats

Immers ook te Dordt wist men zeer wel en volkomen goed, dat men op verre na niet in alle punten overeenstemde, en dat er zelfs zeer cardinale quaestien waren waarvan de één dit, de ander dat hield. Maar oordelende, dat deze geschillen geen bezwaar opleverden tegen kerkgemeenschap, heeft men die uiteenlopende opinieën gelaten voor wat ze waren, en slechts zoo veel als formulier van eenigheid tot basis van kerkgemeenschap genomen, als men saam belijden kon: samen eens was; en te zamen hield.

En let wel: onder die niet uitgemaakte punten behoorden b.v. geen mindere, dan: „of de gevallen dan wel de nog niet gevallen mensch voorwerp der praedestinatatie ware geweest?“ Waarin Gomarus tegenover al zijne collega's stond. Voorts over „de heilige werken Christi“, naar luid artikel 22, waarover verschil rees b.v. tusschen professor Walaeus en professor Lubbertus. En om niet meer te noemen, over de afwassing der erfzonde in den Heiligen Doop, waarover de Engelsche deputaten pro en de Nederlandsche contra argumenteerden.

Wil men derhalve bij de formulieren van eenigheid nog van een quatenus spreken, dan zij het in den hier volgenden, maar ook in geen anderen zin: „quatenus, d.i. voor zoverre van overeenstemming is gebleken, maar altijd quia, d.i. omdat het conform was met Gods Woord.“

Dr. A. KUIJPER.

De Heraut, No. 64, 2 Maart 1879.

in te ruimen, dat hij ook in onze rechtstreeksche verhouding tot God komt te staan, ja dat onze dienst aan God eigenlijk in dienst aan onze medemenschen opgaat. Brunner maakt een zeer ernstige fout, wanneer hij uit de waarheid, dat God onze liefde niet noodig heeft, afleidt, dat Hij nu ook onze rechtstreeksche liefde heelemaal niet vraagt en niet ontvangen wil. De goddelijke Wetgever zelf spreekt anders. Hij maakt onderscheid tusschen de eerste en de tweede tafel van de wet. Hij laat bovendien de tweede uit de eerste opkomen. Zelfs legt Hij bij de eerste een anderen maatstaf aan dan bij de tweede. Want Hem zullen wij liefhebben met geheel ons hart en geheel onze ziel en al onze krachten; doch onzen naaste als onszelf. Religie en zedelijkheid, hoewel na verwant, zijn toch twee en mogen niet vereenzelvigd. Het is wederom Buchmanniaansch, om heel het economische leven met zijn productie en verdeling en gebruik der stoffelijke goederen uitsluitend op te vatten als dienst aan de gemeenschap. Brunner draaft door, wanneer hij het doel voorkomen, alsof onze verhouding tot de stoffelijke goederen zonder meer ook niet van zedelijken aard kan zijn en ook metterdaad is. Gesteld, dat ik als een volmaakte eenling was geschapen en niets dan de stoffelijke wereld om mij heen had, dan viel ook dan mijn puur individueele arbeid in haar onder het gebod Gods, was dus zedelijk bepaald, en zou daarover ook een ethiek te geven zijn.

Bovendien heeft God voor ons verkeer met de aarde Zijn ordinantie gegeven. Hij heeft gesproken, dat wij haar bearbeiden en onderwerpen zullen (Gen. 1:28. 2:15). Nu gaf Hij dit gebod aan Adam niet als individu, maar als hoofd des verbonds en daarom aan al zijn nakomelingen. Het bearbeiden van de materiële natuur is de taak der menschheid. ⁶⁾ God heeft gewild, dat de menschen elkander noodig zouden hebben, om zelf staande te blijven. ⁷⁾ Hierdoor komen vanzelf al die vragen aan de orde, hoe wij gemeenschappelijk deze taak zullen volbrengen, wat ieder daarbij verrichten moet, en hoe wij de opbrengst verdelzen en verder besteden zullen. Doch des-

1) Dr. J. Ridderbos, De overheid en de wet Gods, art. in Antirevolutionaire Staatkunde, driemaandelijksche uitgave, jaargang 1934, 315.

2) Dr. R. Dijkstra, Karl Barth's aanval op deze wereld, 23.

3) Die Kirchen, die Gruppenbewegung und die Kirche Jesu Christi, 43. In gelijken geest schreef Dr. R. van Deemter, Geestesleiding, art. in Calvinistisch weekblad, 2e jrg. no. 10, 11 en 18; (bedoeld zal zijn 12).

4) T.a.p., 40—42.

5) 15e jaargang, No. 44; ook De Buchmanbeweging, 57-63.

6) Dr. W. Geesink, Gereformeerde ethiek, II 305.

7) Mr. J. A. de Wilde, Jezus Christus en het sociale leven, art. in Jezus Christus en het menschenleven, 172.

niettemin is dit alles, wat ons als menschen onderling of als gemeenschap aangaat, hierbij het secundaire. Het primaire is, dat wij de aarde voor God onderwerpen en haar heerlijkheid Hem brengen zullen. Maar Brunner, het hoofddoel stellend in den dienst aan den naaste, vervalscht Gods scheppingsordonnantie, en geeft ook hier den Schepper niet de eere, die Hem toekomt. Hij laat God geen God, ook al zegt hij, boven vele anderen, voor Zijn souvereiniteit te ijveren.

Eindelijk valt het op, dat heel Brunners sociale ethiek opgaat in het gebod van de naastenliefde. Dit klinkt bijbelsch. Of wordt de vervulling der wet niet de liefde genoemd? Maar in werkelijkheid is het op 't minst niet schriftuurlijk. Wanneer twee hetzelfde zeggen, is het nog niet hetzelfde.

Voor eerst zouden wij Brunner kunnen vragen, hoe hij toch weet, dat God op dat ééne oogenblik van Zijn actueele openbaring altijd het gebod der liefde geeft. Dit is immers iets zoo individueels en mysterieus, dat wij achteraf daarvan niets zeggen kunnen. Brunner leidt het wel hieruit af, dat God als Schepper Zijn menschen bemint, en dit dus ook wel aan ons bevelen zal. Maar hij zegt van God nog veel meer dingen. En waarom Hij nu juist dit en niet wat anders openbaart, wordt niet duidelijk.

Bovendien raakt Brunner hier in ernstige tegenspraak met zichzelf. Want hij wijdt aan den eenen kant vele woorden aan een actueele openbaring Gods, waarover onzerzijds eigenlijk niets te zeggen valt. Deze tegenspraak is een gelukkige. Zij bewijst, dat ook Brunner zijn agnosticisme niet tot het laatste toe volhouden kan. En op grond hiervan zouden wij hem dan ook willen vragen, dit geheel te laten varen, en met ons de openbaring ook als een gegevenheid te aanvaarden.

Maar zoo lang hij dit niet doet, zijn wij met Brunners liefdegebed niet tevreden. Het is een onvoldoend gebod. Het is onvoldoende, omdat wij naast de liefde het recht niet mogen vergeten. Er bestaat ook een sociale gerechtigheid, die betracht moet worden. Het is ook onvoldoende, omdat Brunner het lossnijdt en niet neemt als de samenvatting van al wat God verder in Zijn Woord gesproken heeft. De Heere heeft in Zijn openbaring gedetailleerd. Hij heeft Zijn wil tot in allerlei bijzonderheden voor ons uitgewerkt, op dat deze zoo bekend geworden wil in liefde door ons volbracht worden.

Het liefdegebed van Brunner is voorts een formeel gebod.

Het is een blind gebod.

Het is eigenlijk een willekeurig gebod. Wanneer Brunner van liefde spreekt, bedoelt hij, dat God ons alle mogelijke en onmogelijke dingen opdragen kan. De ethiek vervalt hier tot toevalsmoraal. Hier wordt, echt nominalistisch, God zelf tot willekeur gemaakt. En wanneer in God de pure willekeur den toon aangeeft, is Hij feitelijk de opperste revolutionair, en Zijn trouwste dienaar diegene, die even willekeurig handelt als Hij.

Naast deze sociale ethiek van Brunner, die ons of in défaitisme, of in revolutie doet eindigen, leggen wij, om slechts een greep uit het vele te doen, in dit eeuwjaar van Kuypers geboorte, wat hij ons nagelaten heeft. Kuypers schonk ons wel een sociaal program. En tegenover Brunner waardeerden wij dit thans nog meer om het feit dat Kuypers dit deed, dan om den materiëelen inhoud ervan.

„Op elk punt schier van de sociale kwestie geeft Gods Woord ons immers de stellige aanwijzing“⁸⁾ — zoo sprak hij in de rede, waarmee hij in 1891 het eerste christelijk-sociale congres opende. De regel, dat de mensch zijn God zal dienen, gaat onverbiddelek door, ook in ons verkeer met het stoffelijk goed en in onze samenleving met elkander.⁹⁾ Ons is onder alles Gods openbaarde ordinantie gegeven, om die te volbrengen met al onze macht.¹⁰⁾

En dat Kuypers aldus spreken kon, komt mede hieruit voort, dat de gereformeerde belijder meer ernst maakt met het lievelingsdogma der dialectische theologen dan deze zelf. Wij gelooven, dat inderdaad in de hoogste werkelijkheid het Woord vleesch is geworden. Jezus Christus onze Heere heeft niet achter of boven of buiten ons leven, en ook niet door ons leven heen brekend, maar midden in het leven, waarin wij allen staan en dat wij allen deelachtig werden, den wil des Vaders volbracht en Zijn arbeid voleindigd — een arbeid, die voor Hem enkel lijdensmoeite is geweest. Hij heeft — zooals Kuypers herinnerde — betaald met Zijn persoon.¹¹⁾

En met den vollen inzet van onze door den Geest geheiligde persoonlijkheid in liefde en gehoorzaamheid ons aan den wil Gods te geven, ieder op de plaats, die ons werd toegewezen — dat zij ons aandeel aan de oplossing van de sociale kwestie, waarbij Brunner ons werkeloos staan laat, maar die desniettemin ook in onzen tijd ernstig om afdoening roept.

E. D. KRAAN.

UIT DE SCHRIFT

Bij de krachtbron.

„En ik was vastende en biddende voor het aangezicht van den God des hemels.“
Nehemia 1: 4b.

„Bidden“ — zoo zeiden de ouden — „echt bidden is ademtocht der ziel“.

En ongetwijfeld hebben ze daarmee één der geweldigsle levenskrachten des gebeds onder woorden gebracht.

Toch hebben ze daarmee allerminst de volle betekenis van het bidden uitgeput.

Bidden is immers niet alleen kracht voor Uw persoonlijk-geestelijk leven, maar het is ook het geheim der sterkte van de gemeente Gods in haar geheel. Het is de verborgen bronader, waaruit heel Gods kerk wordt gelaafd en verkwikt en waardoor zij uit perioden van sluimer en verval tot nieuw leven ontwaakt. Wie bidt, vindt daarmee de krachtbron, waardoor wij alleen overvloedig kunnen zijn in het werk des Heeren.

Blijkens onzen tekst heeft ook Nehemia, één der meest krachtige reformatoren der Oud-Testamentische Kerk, die krachtbron gekend en gezocht.

Deze groote uit den heldenstoet van het Koninkrijk Gods heeft véél, zéér veel gedaan, maar aan al zijn doen ging vooraf het gebed tot den God zijns levens. Zijn werk begint niet eerst, als hij Juda's mannen inspireert tot den opbouw van Jeruzalems muren en poorten, in de ééne hand de troffel, in de andere het zwaard; het vangt zelfs niet aan op het moment, waarin hij met bevende ziel den koning vraagt naar de stad zijner vaderen te mogen reizen.

Het aanvangspunt laat hij zelf U zien in die stonde, waarin hij in de binnenkamer des gebeds zijn smeeking uitgoot voor het aangezicht des Heeren en hij zich, zwak in zichzelf, nederboog voor den hoogen God.

Niet onder het luid gedaas van het mensche-lijke beweeg; niet in het fel rumoer van het strijperk is de reformatie van zijn dag geboren, maar in de stilte, waar geen menschenoog bewoond of critiseert, bij opgeheven handen, vindt ge den eersten inzet eener hervorming, welke straks Jeruzalem uit gruis en puin herrijzen doet.

Dit is de aanvang van het groote werk door Nehemia's hand, waardoor een wereld van bittere vijandschap werd verslagen: „ik was vastende en biddende voor het aangezicht van den God des hemels“.

Bij de krachtbron!

Hoe veelzeggend blijft dit óók voor ons!

In tijden van moeite en donkerheid gaan wij heel dikwijls enkel rekenen en tellen.

We meten onze kracht, we tellen de hoofden, we wikkelen en wegen de kansen, we zien op wind en golven, en wij wankelen, eer wij het zelf beseffen.

We zenden gezanten naar Oost en naar West.

We vesten op prins en betrouwen.

We dobbelen met den thermometer van menschengunst op en neer.

We willen reformatie van hart en huis, van samenleven en kerk en we beginnen met ons plan de campagne; we spreken er over en werken er voor. Wij bouwen er onze preek over op.

En het is wel, alles wel, mits het niet het eenige en niet het eerste is, mits we de binnenkamer des gebeds niet vergeten.

Wij moeten eerst en meer, als Nehemia, naar de krachtbron heen.

Wij moeten bidders zijn aan den troon der genade.

Alle echte reformatie, alle echte opbouw van hart en huis en kerk, vange aan met gebed tot Hem, zonder Wien wij niets kunnen doen.

In het Koninkrijk Gods wordt alle activiteit geboren uit de passiviteit der gesloten oogen en saamgevouwen handen.

Daar is het altijd Gods kracht, welke in zwakte wordt volbracht.

Zóó was het in de dagen der groote Kerk-reformatie; mannen als Luther en Calvijn zijn met bidden begonnen.

Zóó was het op den grooten Pinksterdag. Eer de „magnalia Dei“ in spanning van actie werden uitgejubeld en gepredikt, waren zij allen eendrachtig bijeen, volhardende in bidden en smeecken.

Zóó is het nog.

Wilt ge den opbouw van Zions muren in Uw hart en wandel, in het leven van Uw huis en school, van Uw kerk en maatschappij, van Uw wetenschap en kunst, ja, dan zult ge véél moeten dóén, maar toch beginnen met véél te laten. Dan zult ge in diepe bezonnenheid eerst naar de krachtbron snellen en bidden: „Och, Heere, laat toch uw oor opmerkende en Uwe oogen open zijn!“

Ernelo.

VAN HERKSEN.

KERKELUK LEVEN

Terminologische moeilijkheden.

Er wordt, zoo men weet, veel geklaagd in den laatste tijd over de broeders door de broeders. Enkele staaltjes hadden reeds onze aandacht.

Eén der klachten, waarover we tot nu toe slechts terloops iets opmerkten, met de bedoeling, later afzonderlijk er over te schrijven, raakt de kwestie der terminologie.

Nader gezegd: der wetenschappelijke terminologie.

Nóg nader gezegd: der terminologie in de ook tot het volk komende bespreking of aanduiding van wetenschappelijke vraagstukken of -punten.

De menschen klagen soms: ik kan er niet meer bij; er zijn geleerden, die onder de termen iets anders verstaan, dan wij tot nu toe gewoon waren te doen; en zoo redeneeren we langs elkaar heen, of — wat ook mogelijk, en volgens sommigen zoo goed als zeker is — of: we redeneeren zékelijk tegen elkander in, maar merken het niet, of durven het niet royaal weg constateeren, uit angst, dat we een blunder slaan in het veronachtzamen van de terminologische verschillen, die er over en weer bestaan.

Dát de klacht geslaakt wordt, zal niemand onbekend zijn. We gaven reeds een enkele uitspraak door. Er was zelfs onlangs een kerkbode in het Noorden, die een uitgeknipt volzinnetje van een niet-theologische professor afdruckte, en toen de ietwat schampere vraag stelde, wat nu toch wel dáárvan te maken viel voor een normaal mensch: zóó krioelde het van de onbegrijpelijke en vreemde termen! Neen maar, dan hadden Bavinck en Geesink toch wel duidelijker gesproken, ook als 't liep over filosofische kwesties! En als dan een paar andere broeders in de buurt zijn, de een, om te profiteeren van het feit, dat de debatten over Kuypers terminologie (b.v. „het generale subject der herboren menschheid“) nooit goed op dreef gekomen zijn, de ander om ietwat in zijn baard te mompelen over oorspronkelijkheidsziekte, de derde om laudator temporis acti te wezen, d.w.z. om te zweren bij den goeden ouden tijd, de vierde, om in deze schermutselingen een goedkeurend hoofdknikje naar „rechts“ te geven, als hij zelf pas van „links“ is weggekropen onder de suggestie van een opgeheven dreig-vinger, — och, dan kan men er zeker van zijn, dat heel wat goedbedoelende menschen onder den indruk van die klachten komen, en er een aanklacht van maken, met de beste bedoelingen.

En dan wordt het meteen tijd voor den toezienden man, om twee dingen te doen.

In de eerste plaats: om te pogen, dit alles te begrijpen, voor zoover het de klagers betreft.

In de tweede plaats: om te trachten de anderen, over wie geklaagd wordt, eveneens te verstaan.

Alleen zoo kan men „het hoofd koel“ houden. Het welk te trachten, zaak is van het „warme hart“.

Nu is er inderdaad in de klachten, bovenbedoeld, veel, dat zich hooren laat en gehoord worden mag. De kwestie der terminologie is er een van sociale betekenis. De taal is er voor het verkeer; niet het verkeer voor de taal. De taal is wel geen omnibus, waarin ieder mee kan, want in het „rijk“ der omnibussen gaat nu eenmaal nooit iedereen mee, en kan ook nooit één vehikel allen bevatten, die mee willen. Een passe-partout-vehikel bestaat er nu eenmaal niet. Ook de taal wordt zijn gelijke niet. Maar wie zich van de taal bedient, die gebruikt toch in elk geval een verkeersmiddel; en alle zoodanig gebruik vordert, dat hij zooveel mogelijk rekening houdt met de medereizigers, en dat hij geen oogenblik vergeet, er niet buiten te kunnen. Hij kan niet buiten die medereizigers, en hij kan óók niet buiten het vehikel, dat ze met z'n allen in een bepaald tijd en in een bepaald milieu hebben geconstrueerd, in die wonderlijke onderlinge verbanden, die de spraakmakende gemeente nu eenmaal „spraakmakend“ zijn doet.

Wie derhalve in een bepaald volksmilieu optreedt, en iets te zeggen heeft, is verplicht, zich zooveel mogelijk uit te drukken in begrijpelijke taal. Hij zal, als hij nauwkeurig denkt, en waarneemt, altijd op moeilijkheden daarbij stuiten; want hij zal elk oogenblik ontdekken, dat bepaalde termen, die tot pasmunt geworden zijn, juist hem niet kunnen helpen, om precies er mee uit te drukken, wat hij er mee uitdrukken wil. Want — en dit vergeten de menschen van de andere, de klagende, groep maar al te vaak — het is met de woorden als met de steenen: ze zijn, zoodra ze onder ons bereik komen, altijd geslepen, bewerkte steenen. Ongeslepen en onbewerkte steen, — die is er in de massieve berggevaarten; maar die blijven dan ook, waar ze zijn, die laten zich niet in den zak steken. Maar de steenen, die we met z'n allen gebruiken, die zijn allemaal bewerkt. Van de kiezelsteenen af, die we in ons tuinpaadje strooien, zóóveel karrevrachten tegelijk, tot de diamanten toe, die we — misschien — koopen zóóveel in een menschenleven. Alleen maar met dit verschil: de kiezelsteenen zijn a-logisch en a-theoretisch bewerkt, en geslepen, de diamanten logisch en theoretisch. De kiezelsteenen zijn heen en weer geworpen in malende, kokende bergstroom en door het woeste water afgeslepen. En de diamanten zijn gekloofd en geslepen b.v. bij de firma

Asscher, w
naar „de
En dáár
sociale ve
ander „ve
kiezelsteen
nen en za
kwestie, o
dan neen.
sten in de
consorten,
pen voor
doel. En o
mee te ku
kunnen be
met het b
een zeer
aan de m
des te m
vaardighe
komt voor
bepaalde s
stad of m
vinden ka
Dat was
stijperij, d
noodig, on
feit, dat d
lijk zijn, p
die er ligg
Hadden
bruikt, da
staan heb
schen a-log
of theoretis
zijds. Die
doen vers
lang dróór
niet-logisch
aanwenden
't kan óók
zou, als ik
te hebben
hij inderda
van het „c
van mijn
ondanks a
termen, w
hij b.v. in
over „a-log
den kenne
en den Geg
als object.
beeldspraa
firma Ass
dat de eer
maar zou
een gegrade
moede aan
aan den ko
of zelfs de
diamantslig
zou Kants
ze rechtste
Ik zeg: m
looiër, den
logische b
zijn. Het c
niet gevorm
kan ook ha
dagen, toe
„vorm“ „g
riaal“, aan
Wie zou
er niet m
slepen als
beurs, te
Laat ons c
spraak nu
verstaan, b
ongeleterd
meer heels
als zij in
levend me
termen st
in de bep
er aan he
dat woort
„wet“, die
gen te ha
lieten bep
der spraak
een in ve
aantrefte
schrijvers,
of langzame
de diamant
bepaalde b
zij tot nu
beeld van
kende voo
gingen, en
uitdrukkin
daarmee: -
of in de Sc
heid; gespa
Twee vrag
sten tijd -
standpunt
had me oc

8) Christus en de sociale nood, 38.

9) T.a.p., 10.

10) T.a.p., 46.

11) T.a.p., 16.